

ombudsman
veřejný ochránce práv

Alternativní zpráva pro Výbor OSN, právo na rovný přístup lidí s postižením a rozhodování českých soudů

podkladový materiál pro účely psaní alternativní zprávy
Výboru OSN pro práva lidí s postižením

webinář, 17. 6. 2020

Obsah

Psaní alternativní zprávy Výboru OSN.....	3
Shrnutí soudních rozhodnutí.....	6
Přístupnost (čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)	7
Práce a zaměstnání (čl. 27 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)	8
Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením).....	11
Vzdělávání (čl. 24 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)	13
Zdraví (čl. 25 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením).....	15

Psaní alternativní zprávy Výboru OSN

Základní informace

- V roce 2009 se Česká republika zavázala k naplňování **Úmluvy o právech lidí s postižením**.¹
- Cílem Úmluvy je odstranit rozdíl v ochraně práv lidí s postižením a bez postižení.
- Na to, aby stát Úmluvu dodržoval, dohlíží na mezinárodní úrovni **Výbor OSN pro práva lidí s postižením (Výbor)**.
- Stát proto musí každé čtyři roky vypracovat **zprávu pro Výbor** o tom, jak plní své povinnosti podle této Úmluvy.
- Zprávu státu **Výbor porovná s informacemi**, které získá z jiných zdrojů, jako jsou alternativní zprávy, a projedná ji na veřejně přístupném zasedání v Ženevě.
- Po prověření zprávy státu **Výbor státu doporučí, jak lépe naplnit práva lidí s postižením**.
- Výbor nedává státu žádné tvrdé sankce, pouze mu „vystavuje vysvědčení“ a dává doporučení pro zlepšení.
- **Ačkoliv závěry Výboru nejsou závazné, mají velký vliv**, protože s nimi dále pracují mezinárodní i národní organizace, a státy jsou pod tlakem, aby doporučení splnily.

Co je to alternativní zpráva

Dokument, kterým organizace i jednotlivci dodávají Výboru své poznatky. Ty často balancují či doplňují pohled státu, proto se nazývá i „stínová“ nebo „alternativní“ zpráva. Ovlivňují tak politiku OSN a nutí daný stát, aby se zabýval odhalenými problémy.

Kdo píše alternativní zprávu?

Kdokoliv, organizace i jednotlivci. Svou zprávu píše i ombudsman, který je národním monitorovacím mechanismem Úmluvy a povinně sleduje naplňování práv lidí podle Úmluvy.

Proč se píší alternativní zprávy?

Aby stát nemohl některé věci zlehčit či zamlčet. Více zpráv z různých zdrojů poskytuje Výboru lepší obraz o situaci v zemi.

¹ Úmluva v češtině je zde: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Umluva_o_pravech_osob_se_ZP.pdf/1e95a34b-cbdf-0829-3da2-148865b8a4a8

Jak se píše alternativní zpráva

Uvědomte si, co má být obsahem dokumentu:

- **Věcně:** Práva obsažená v Úmluvě – konkrétně popsání jejich naplňování, případně reakce na informace dodané státem
- **Časový rámec:** Jedná se o období od posledního přezkoumání Výborem - tedy období 2016 – současnost.
- **Územní rozsah:** Pokrývá celé území ČR, výjimečně se může jednat i o aktivity v zahraničí (např. rozvojová a humanitární pomoc)
- **Subjekty:** Můžete popisovat aktivity státu, státem zřízených organizací, samosprávy, ale i soukromých osob, neboť stát má zodpovědnost chránit práva lidí s postižením, i když jde o jednání soukromých osob

Vytvořte si plán. Určete si **priority**, tedy věci, které chcete, aby se Výbor dozvěděl. Ty pak dejte do **kontextu**.

- Rozhodně nemusíte popsat všechna práva obsažená v Úmluvě
- Doporučujeme, abyste se zaměřili na oblasti své expertízy.
- Přečtěte si [poslední doporučení Výboru OSN](#) (rok 2015) a reagujte na ně.²
- Přečtěte si zprávu státu a reagujte na ni (bude k dispozici na stránkách MPSV).
- Přečtěte si i tzv. „List of issues“ neboli seznam otázek Výboru, který předcházela zprávě státu. *Odpověď na stát na všechny otázky Výboru? Jsou tyto odpovědi přesné a vyčerpávající?* Reagujte.
- Taky si všimněte, jak Výbor doporučení formuluje, abyste je mohli co nejpřesněji Výboru „předpřipavit“
- Také můžete Výbor navést, na co se státu při přezkumu zeptat. *Které číslo či jiný údaj stát ve své zprávě státu nezmínil?*
- Dále si uvědomte, čeho chcete dosáhnout – jaká konkrétní opatření by měl podle Vás Výbor státu doporučit.
- Navrhněte, co by Česká republika měla dělat pro nápravu Vámi popsaného stavu, - tato doporučení by měla být dostatečně konkrétní.

Podívejte se na některé dříve napsané zprávy pro inspiraci.³

² K dispozici zde: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225526/Zaverecna_doporuceni_Vyboru_OSN_pro_prava_osob_se_ZP_CZ.pdf/d42c33c2-05f9-6018-e62b-fc47ac31676f

³ Např. https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/Future/GroupNGO_CzechRepublic_CRPD_future.pdf

Formální požadavky

Formality

- rozsah max. 10, 700 slov
- musí jít o jeden z pracovních jazyků OSN (zpravidla jde o angličtinu či francouzštinu, výjimečně španělštinu, ale jestli se cítíte na ruštinu, arabštinu či čínštinu, taky v pořádku).
- zpráva musí být napsaná ve Wordu nebo jiném přístupném textovém editoru⁴

Struktura

- zpráva musí obsahovat představení pisatele - Vás či Vaší organizace
- zpráva musí obsahovat krátké shrnutí celé zprávy
- musí zde být odkaz na relevantní články Úmluvy
- musí obsahovat Vaše doporučen.

„Vychytávky“

- Identifikujte experty či organizace, kteří by s Vámi mohli spolupracovat či alespoň podepsat Vaši zprávu, a tak jí ještě dodat na váze
- Identifikujte vlastní roli - kdo jste a jaký to má přínos (např. máte informace z terénu o upírání práv, vlastní zkušenosti, jste expertem na dané téma...)
- Pro sběr informací využijte své každodenní zkušenosti, oslovte a zapojte co nejvíce lidí s postižením, například formou dotazníků či rozhovorů.
- Založte svou zprávu na „tvrdých faktech“ - statistiky, právní předpisy a jiné úřední dokumenty, rozpočet, rozsudky, stanoviska ombudsmana, výzkumy, články
- Psaní práce je náročný proces, myslte proto strategicky již při průběhu, jak dál shromážděné poznatky použijete – články, kampaně na sítích, lobbying autorit...

„Praktikálie“

- zprávu pošlete Výboru OSN elektronicky, papírová forma není nutná ani žádoucí
- vyhněte se emočně zabarvenému jazyku, nadsázce, knižním obratům, apod.
- pokud nepožádáte o důvěrnost (confidentiality), Vaše zpráva bude uveřejněna na stránkách Výboru

⁴<http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRPD/guidelinesDisabledPersonsOrganizationsCivilSocietyOrganizations.doc>

Shrnutí soudních rozhodnutí

V letech 2015 – 2019 rozhodovaly české soudy o **19 případech diskriminace z důvodu zdravotního postižení**. Ve všech případech šlo o žaloby podané v občanském soudním řízení.

Přitom hned ve **14 případech z nich poskytl ochránce lidem s postižením metodickou pomoc** – posoudil věc podle platného práva a doporučil další právní kroky.

Antidiskriminační žaloby byly podány v následujících oblastech pokrytých Úmluvou OSN o právech osob se zdravotním postižením (dále jen „Úmluva“):

- 1 v oblasti přístupnosti
- 6 v oblasti práce a zaměstnání
- 3 v oblasti nezávislého způsobu života a zapojení do společnosti
- 6 v oblasti vzdělávání a
- 3 v oblasti zdraví.

Lidé s postižením se u soudu nejčastěji dožadovali **omluvy** (7) a **upuštění od diskriminace** (4). V pracovněprávních sporech se dále dožadovali vyslovení neplatnosti výpovědi a náhrady mzdy (4). Konstatování diskriminace chtěli ve třech případech. V jednom případě požadovali náhradu škody. **Náhradu nemajetkové újmy v penězích** za diskriminaci žádali v celkově **14 případech**.

Soudy vyhověly antidiskriminační žalobě v plném rozsahu **pouze v jednom případě**, částečně vyhověly žalobcům v **2 případech**. Žalobu zamítly v **6 případech**.

Soudního smíru či mimosoudní dohody se podařilo dosáhnout v 6 případech. Třináct řízení je pravomocně ukončených, ve 4 případech soudní řízení **stále pokračují**.

V přístupu soudů lze spatřovat hned několik **pozitivních aspektů**. Soudy například uznaly, že onemocnění virem HIV (byť v asymptomatické fázi) může představovat zdravotní postižení ve smyslu Úmluvy. Zastaly se muže, jemuž obec odmítla přidělit byt s ohledem na jeho zdravotní postižení, a chlapce s poruchou autistického spektra, jehož spádová škola odmítla vzdělávat. Uvedly, že je možné zkoumat výběr tzv. nadbytečného zaměstnance, pokud je namítána diskriminace z důvodu postižení. Právo podat antidiskriminační žalobu přiznaly i rodičům zesnulé dívky se zdravotním postižením.

Obecný komentář Výboru OSN k čl. 5 (Zákaz diskriminace) je v českém jazyce dostupný [zde](#).

Přístupnost (čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Obsah čl. 19

Celá Úmluva je založená na zásadě přístupnosti. Státy mají povinnost přijmout příslušná opatření k zajištění přístupu osob s postižením, na rovnoprávném základě s ostatními, k hmotným životním podmínkám, dopravě, informacím a komunikaci, včetně informačních a komunikačních technologií a systémů, a k dalším zařízením a službám dostupným nebo poskytovaným veřejnosti, a to v městských i venkovských oblastech.

Případy

Titulky v televizním zpravodajství. Na ochránce se obrátila nezisková organizace, která sdružuje nevidomé a slabozraké osoby, s podnětem, že veřejnoprávní televize pro překlad cizojazyčných vstupů ve zpravodajské relaci „Události“ používá pouze titulky, a nikoli čtený překlad. To **znepřístupňuje obsah sdělení nevidomým, osobám s jiným zrakovým postižením nebo osobám s poruchami čtení**. Televize svou praxi zavedla v roce 2011. Odůvodnila ji následujícími čtyřmi cíli: (1) dramaturgický záměr, kterým je snaha o poskytnutí co nejautentičtějšího zážitku ve zpravodajství, (2) předejití vzniku pochybností o přesnosti překladů, (3) nechat v pořadu Události zaznít cizí jazyky v originále, což má přispět k zlepšení jazykové vybavenosti, (4) odlišení se od zpravodajských pořadů vysílaných na ČT24. Ochránce jako legitimní shledal první tři uvedené cíle. Při testování přiměřenosti a nezbytnosti zvoleného prostředku (cizojazyčné vstupy s titulky místo dabingu) dospěl k závěru, že existují pochybnosti o jeho nezbytnosti. Podle ochránce se proto jednalo o **nepřímou diskriminaci osob se zrakovým postižením**, které zdánlivě neutrální praxe televize bez legitimního ospravedlnění znevýhodňuje. Ochránce proto doporučil televizi, aby v zájmu zajištění přístupnosti vysílání podle čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením **upustila od titulkování cizojazyčných promluv**.

Protože televize nezjedнала nápravu, ochránce případ předal Pro bono alianci, která zprostředkovala právní zastoupení advokátem. S jeho pomocí podal v roce 2018 zástupce dotčené neziskové organizace antidiskriminační žalobu. Domáhal se upuštění od diskriminace a omluvy. V průběhu soudního řízení nakonec **bylo dosaženo dohody**. Antidiskriminační žaloba byla proto vzata zpět. Soud řízení zastavil.

Témata k diskusi: přístupnost informací v médiích pro lidi s postižením, návrh tzv. veřejné žaloby v diskriminačních věcech

Užitečné materiály: 1) Obecný komentář Výboru OSN k čl. 9 (Přístupnost) je v úředních jazycích OSN dostupný [zde](#), 2) Výzkumy veřejného ochránce práv o [přístupnosti vlakové přepravy](#) (2019) a [vyhrazeného parkování](#) (2020)

Práce a zaměstnání (čl. 27 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Obsah čl. 27

Práce zaujímá významné místo v životě každého člověka. Vedle materiálního prospěchu může být zdrojem seberealizace a pocitu společenské užitečnosti, zároveň člověka včleňuje do sítě sociálních vztahů. Lidé s postižením mají významně ztížený přístup na trh práce, mají omezenou možnost zapojit se do pracovního procesu a tedy i do společnosti jako takové. Proto článek 27 Úmluvy zaručuje osobám se zdravotním postižením právo na práci. Toto právo realizují na rovnoprávném základě s osobami bez postižení. Právo na práci zahrnuje možnost žít se prací, kterou si osoby se zdravotním postižením svobodně zvolí nebo přijmou na trhu práce. Práci by měly vykonávat v pracovním prostředí, které je otevřené, inkluzivní a přístupné osobám se zdravotním postižením. Úmluva předpokládá, že státy zajistí, aby zaměstnavatelé nediskriminovali osoby se zdravotním postižením na trhu práce. Pracující s postižením musí mít rovné pracovní podmínky, což zahrnuje také rovnost v odměňování. Dále je důležité, že pracující s postižením mají právo na přiměřená opatření. Úmluva mimo jiné ukládá státům, aby podporovaly u osob se zdravotním postižením získávání pracovních zkušeností na otevřeném trhu práce.

Případy

1.1 Přístup k zaměstnání

Řízení o přijetí do státní služby a námitka vícenásobné diskriminace. Žalobkyně se v roce 2016 zúčastnila dvou řízení o přijetí do služebního poměru na kontaktní pracoviště krajské pobočky Úřadu práce ČR. Jelikož byly na služební místo vybrány osoby výrazně mladší (ročník 1992 a 1996) bez víceleté praxe a pouze se středoškolským vzděláním (žalobkyně měla praxi a úplné vysokoškolské vzdělání), namítala **diskriminaci z důvodu věku** (žalobkyně byla v kategorii osob 50+) **a zdravotního stavu** (invalidita III. stupně viditelná díky „holé hlavě a neošetření epitézy po mastektomii“). Požadovala po žalované zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 100.000 Kč. Namítala, že k diskriminaci došlo, protože bodové hodnocení rozhovorů uchazečů s výběrovou komisí a výběrová kritéria byla **subjektivní a nepřezkoumatelná**. Soudy uvedly, že provedení pohovoru předvídá zákon o státní službě, přičemž stejné dotazy byly dle listinných důkazů položeny všem osobám, které se ucházely o zaměstnání, a následně je výběrová komise obodovala. Soudy zhodnotily uvedený postup jako transparentní. Vysokoškolské vzdělání a praxe nebyly nikdy uvedeny jako zvýhodňující kritérium. Ze skutečnosti, že vítězné uchazečky byly mladší než žalobkyně, nelze podle soudů vyvodit, že žalobkyně neuspěla „pravděpodobně“ z důvodu věku či zdravotního stavu. Soudy žalobu zamítly, protože žalobkyně **neprokázala znevýhodňující zacházení**. Věci se aktuálně zabývá Nejvyšší soud.

1.2 Obtěžování v zaměstnání

Obtěžování učitelky se zrakovým postižením. Pedagožka střední školy se bránila proti diskriminaci ve formě obtěžování z důvodu zdravotního postižení. Obtěžování se měla dopouštět **ředitelka školy**. Soud posuzoval hned **osm různých jednání zaměstnavatele**. Pokud jde o výpověď pro nadbytečnost, nepřidělování pedagogické práce, odepírání přístupu žalobkyně do systému „Bakaláři“ a nařízení mimořádné lékařské prohlídky ve velmi krátkém časovém termínu (jeden den), shledal soud v popsanych skutcích diskriminaci žalobkyně. Naopak v přidělování knihovnických prací ve sborovně, vyžadování podpisu na vytýkacím dopisu a nařízení lékařské prohlídky po zániku platnosti předchozího posouzení soud diskriminaci neshledal. Žalobkyni **přiznal náhradu nemajetkové újmy ve výši 75.000 Kč**. Krajský soud, který o věci rozhodoval na základě odvolání zaměstnavatele, **rozsudek změnil** tak, že žalobu zamítl. Pro čtyři skutky žalované, které soud prvního stupně vyhodnotil jako diskriminační, našel rozumné a legitimní zdůvodnění. Žalobkyně podala v březnu 2020 dovolání k Nejvyššímu soudu, který o věci dosud nerozhodl.

Obtěžování zaměstnance po operaci ledvinových kamenů. Muž (italský státní příslušník) pracoval v ČR v nadnárodní společnosti. V roce 2013 neplánovaně prodělal operaci ledvinových kamenů a měl prodělat další operaci, kterou avizoval svému zaměstnavateli. Tvrdil, že mu zaměstnavatel následně začal přidělovat více zákazníků, než bylo běžné u jiných zaměstnanců. Operaci proto odložil. Dále měl údajně uložit zaměstnanci, aby hlásil přestávky na toaletu. Jednání zaměstnavatele vyústilo k ukončení pracovního poměru výpovědí pro nespokojivé pracovní výsledky. Ochránkyně dospěla k závěru, že **zdravotní obtíže způsobené ledvinovými kameny mohou naplnit definici chráněného důvodu zdravotního postižení**, pokud jsou dlouhodobého charakteru a způsobují omezení, jež v interakci s dalšími překážkami (např. práce bez možnosti častějších přestávek) brání plnému zapojení osoby do profesního života. Zaměstnanci tak svědčil ochranný důvod zdravotního postižení od začátku jeho potíží. Muž se proti postupu zaměstnavatele bránil soudně, a to uplatněním žaloby o určení neplatnosti výpovědi z pracovního poměru. Soud nařídil stranám **setkání s mediátorem**, které nakonec vedlo ke smírnému vyřešení soudního sporu. Soud v této věci **schválil smír**, podle kterého zaměstnavatel měl vyplatit zaměstnanci částku ve výši 220.000 Kč.

Odvozená diskriminace z důvodu zdravotního postižení v oblasti zaměstnání. Zaměstnavatelka (veřejná vysoká škola) ukončila pracovní poměr výpovědí se zaměstnankyní pro nesplnění pracovních povinností. Podstatou celého případu bylo, že vedoucí katedry pověřoval zaměstnankyni i pracovními úkoly i v době, kdy **nepřetržitě ošetřovala člena rodiny** (otce ve věku 93 let, jemuž byl přiznán příspěvek na péči ve stupni II). Zaměstnavatelka výpověď založila na tom, že se žalobkyně se dopouštěla soustavně méně závažného porušování povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci. Ochránce dospěl k závěru, že se zaměstnankyně a mohla stát obětí obtěžování, a to z důvodu **zdravotního postižení osoby, o kterou pečovala** (tzv. odvozená diskriminace). Postihuje-li zaměstnavatel cíleně zaměstnance výtkami za neplnění právních povinností, ačkoliv zaměstnanec povinnosti plnit nemusel z důvodu zákonné překážky na jeho straně (ošetřování člena rodiny,

může se dopustit diskriminace ve formě obtěžování. Zaměstnankyně napadla platnost výpovědi u soudu. Žádala nejen určení neplatnosti výpovědi, ale také náhradu mzdy a náhradu nemajetkové újmy v penězích. Zaměstnavatelka s bývalou zaměstnankyní uzavřela smír a zavázala se k zaplacení „finančního vyrovnání“ ve výši 120.000 Kč.

1.3 Ukončení zaměstnání

Výpověď pro nadbytečnost skladníkovi se zdravotním postižením. Žalobce pracoval u žalované společnosti na pozici skladníka. V roce 2016 přijala žalovaná organizační opatření, v jejímž důsledku propustila 11 zaměstnanců včetně žalobce. Ten tvrdil, že byl **vybrán z důvodu svého nepříznivého zdravotního stavu**. Uvedl, že i ostatní zaměstnanci dostali výpověď ze stejného diskriminačního důvodu. Zatímco nalézací soud vyšel z ustálené judikatury, že soudu nepřísluší přezkoumávat výběr nadbytečného zaměstnance, odvolací soud s ním nesouhlasil. Uvedl, že **přezkum je možný právě v případě námitky diskriminace**. Soud prvního stupně proto vyslechl svědky (současné i bývalé zaměstnance žalované) a dospěl k závěru, že k diskriminaci z důvodu zdravotního postižení nedošlo. Zaměstnavatel při výběru upřednostnil zaměstnankyni, která měla dokončené středoškolské vzdělání s maturitou a základy anglického jazyka.

Ukončení služebního poměru s HIV pozitivním policistou. Žalobce vykonával službu u Útvaru pro ochranu ústavních činitelů ochranné služby Policie České republiky. Ze služebního poměru byl propuštěn v roce 2011, a to na základě lékařského posudku, podle něhož měl žalobce pozbýt dlouhodobě zdravotní způsobilost k výkonu služby. Nakazil se totiž virem lidské imunitní nedostatečnosti (HIV). Žádal, aby soud konstatoval diskriminaci a nařídil zaplacení náhrady nemajetkové újmy ve výši 500.000 Kč. Obecné soudy uznaly, že **onemocnění virem HIV naplňuje definici zdravotního postižení**. Uvedly také, že se na případ aplikuje antidiskriminační zákon. Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů totiž nechrání příslušníky před diskriminací z důvodu zdravotního postižení. Na základě znaleckého dokazování ale obecné soudy dospěly k závěru, že zdravotní stav žalobce odůvodňoval ukončení služebního poměru. Nejvyšší soud ale celé řízení v roce 2018 **překvapivě zastavil a postoupil věc Policejnímu prezidiu**. Uvedl, že věc nenáleží do pravomoci civilních soudů. Pokud žalobce uplatňuje nárok, který má základ v rozhodnutí služebního funkcionáře (což byl i tento případ), musí se obrátit na příslušný správní orgán. Nároky bývalého policisty se aktuálně zabývá Městský soud.

Témata k diskuzi: férový nábor do zaměstnání, přiměřené úpravy pro pracující s postižením (flexibilní úvazky), účinnost orgánů inspekce práce, ochrana před šikanou

Užitečné materiály: informační letáky ombudsmana 1) „Pracovněprávní vztahy a inspekce práce“ dostupný z https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Letaky/pracovne-pravni-vztahy.pdf 2) „Desatero: Jak pomoci oběti šikany v práci“ dostupný zde https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Letaky/Sikana-na-pracovisti_rady.pdf

Nezávislý způsob života a zapojení do společnosti (čl. 19 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Obsah čl. 19

Článek 19 zakládá právo každého člověka s postižením rozhodnout se kde, s kým a jak chce žít - kontrolu nad volbami. Tím se prolíná s mnoha dalšími oblastmi. Jde o otázku zaměstnání, přístupnost/bezbariérovost, dostupnost bydlení, ale i omezování svéprávnosti, či nedobrovolná hospitalizace. Čl. 19 porušuje nejen odsouvání lidí s postižením do ústavních sociálních služeb, ale i jevy jako ubytování lidí s postižením ve vyloučených lokalitách, např. segregace v městských bytech na okraji obcí. Rovnoprávný přístup k běžnému bydlení je tedy pro lidi s postižením zcela zásadní.

Případy

Odepření pronájmu obecního bytu proto, že je žadatel nevidomý. Žalobce usiloval o pronájem městského bytu pomocí tzv. "obálkové metody". Učinil nejvyšší nabídku nájemného. Město však pronajalo byt zájemkyni, která podala nižší nabídku. **Odůvodnilo to tím, že byt není pro žadatele vhodný, protože žadatel je nevidomý a pravděpodobně by se v budoucnu dožadoval stavebních úprav.** Žalobce se obrátil na veřejného ochránce práv, který vydal zprávu o zjištění diskriminace. Žalobce se soudně domáhal omluvy, uzavření nájemní smlouvy k městskému bytu a náhrady nemajetkové újmy 100.000 Kč. Okresní soud mu přiznal omluvu a kompenzaci ve výši 50.000 Kč. Uložení povinnosti uzavřít nájemní smlouvu k obecnímu bytu zamítl kvůli tomu, že předmětný byt město již pronajalo a pronajmutí jiného bytu by založilo další nerovnost (ve vztahu k dalším občanům).

Ochránce se zabýval případem, kdy manželský pár nemohl obývat pronajatý městský byt v domě s pečovatelskou službou, protože muž nebyl schopen vyjít schody. Podle zdravotního posudku pro něj tedy byt nebyl vhodný. Manželé požádali město o výměnu bytu za bezbariérový. Město jim zpočátku nechtělo vyhovět, přestože mělo vhodný byt k dispozici. Ochránce shledal nepřímou diskriminaci z důvodu zdravotního postižení. Diskriminace spočívala v tom, že město **nedostálo své povinnosti přijmout přiměřené opatření** a vyměnit byt za bezbariérový, přestože by takové opatření neznamenovalo nepřiměřené zatížení. Manželé na město podali žalobu. Před vynesením rozsudku soudu prvního stupně však došlo k **mimosoudnímu vyrovnání** a město jim přidělilo bezbariérový byt.

Nedostupnost vhodné sociální služby pro osobu s poruchou autistického spektra. Žalobce má poruchu autistického spektra, diagnózu dětský autismus a středně těžké mentální postižení. Žil spolu se svou matkou a babičkou v panelákovém bytě. Matka sama trpí poruchou

osobnosti a depresivními stavy. Zdravotní postižení žalobce bylo doprovázeno poruchami chování, přičemž v minulosti několikrát napadl svou matku a babičku a poničil vybavení bytu. Žalobce nemohl po dobu **tří let** najít vhodnou sociální službu. Opakovaně komunikoval s krajem a městským úřadem. Službu našel až v roce 2016. Za nemajetkovou újmu, kterou utrpěl, žádal náhradu ve výši 45.000 Kč prostřednictvím antidiskriminační žaloby. V ní žaloval kraj za **nepřijetí přiměřených opatření**. Soud formálně řízení zastavil, protože žalobce nezaplatil soudní poplatek. Advokát žalobce informoval ochránce, že kraj se s mužem nakonec mimosoudně dohodl na **finanční kompenzaci**.

Témata k diskusi: segregace a prostorové vyloučení lidí s postižením, reakce veřejnosti (kauza Svitávka)

Užitečné materiály: výzkumy ochránce k 1) diskriminaci v otázce obecního bydlení https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/69-2019-DIS-JMK-vyzkum_obecni_bydleni.pdf, 2) dostupnosti sociálních služeb pro rodiny s dětmi https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/CRPD/Vyzkumy/11-2019_Vyzkum_soc-sluzby-pro-deti-s-postizenim.pdf, 3) dostupnosti sociálních služeb pro osoby s poruchou autistického spektra https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/CRPD/autismus/Vyzkum-autisti.pdf

Vzdělávání (čl. 24 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Obsah čl. 24

Čl. 24 zajišťuje všem lidem s postižením rovnoprávné vzdělání, tedy v rovnoprávné kvalitě a podmínkách - kolektivu. To zahrnuje všechny stupně vzdělání - předškolní, školní, učiliště, střední školy, vysokoškolské vzdělání, mimoškolní, společenské a celoživotní vzdělání. Není to pouhá integrace – umístění do stejného prostoru, ale inkluze, tedy přizpůsobení obsahu a způsobu výuky, postoje, strategie ve vzdělání, která překonává překážky, aby bylo dosaženo shodné vzdělávací zkušenosti.

Případy

Financování asistenta pedagoga pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Financování asistenta pedagoga pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP) před přijetím inkluzivní novely školského zákona v září 2016 byly nejčastějším důvodem žalob z důvodu diskriminace kvůli postižení (celkem 5 soudních případů). Do roku 2016 totiž neexistoval nárok na bezplatnou podporu asistenta pedagoga. Krajské úřady běžně financovaly pouze část úvazku. Rodiče žáků se SVP proto museli doplácet. Po přijetí novely mají žáci se SVP nárok na bezplatné poskytování podpůrných opatření. **V případech doplácení na činnost asistenta pedagoga je dosud nejasné, koho by žák měl žalovat.** Žalovanými v analyzovaných případech byly Česká republika – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, kraj, obec jako zřizovatel školy nebo základní škola. V jediném úspěšném případě šel nedostatek financí k tíži státu (MS Praha, 29 Co 466/2017).

Nepřijetí žáka s autismem do základní školy. Chlapec s poruchou autistického spektra se vzdělával ve speciální škole. Kvůli jeho schopnostem však školské **poradenské zařízení doporučilo inkluzi do běžné základní školy.** Ředitelka jeho spádové školy se neformálně vyjádřila tak, že škola a její pedagogové nejsou schopni jeho integraci zvládnout. Navíc údajně přihlížela k negativním reakcím některých rodičů ostatních žáků. Oficiální žádost o přestup ředitelka zamítla kvůli nedostatečnému počtu pedagogů a plné kapacitě školy. Chlapcova matka následně neúspěšně oslovila **dalších jedenáct škol v okolí.** Chlapec se obrátil na soud. Po obci, která mu nezajistila přístup ke vzdělání ve spádové škole, požadoval omluvu a náhradu nemajetkové újmy v penězích ve výši 100.000 Kč. **Soud dal chlapci za pravdu.** Obec se prostřednictvím ředitelky školy dopustila přímé diskriminace. Kapacitní důvody mohou být důvodem pro nepřijetí spádového žáka, obec však musí jednat s okolními obcemi a zajistit žákovi místo jinde, což neudělala. Škola navíc nezjišťovala, co všechno by obnášela integrace chlapce, a rovnou jej odmítla.

ombudsman

veřejný ochránce práv

K diskuzi: Je jakékoliv doplácení na vzdělávání žáka se SVP diskriminací či porušením čl. 24 Úmluvy?

Užitečné materiály: https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ESO/5105-2015-VOP-JV.pdf

Zdraví (čl. 25 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením)

Obsah čl. 25

Právo na zdraví zajišťuje všem bez výjimky právo na nejvyšší dostupný standard lékařské péče. Státy musí využít všechny prostředky, jak tohoto standardu pro všechny dosáhnout a zohledňovat při tom rozdíly mezi muži a ženami. Zdravotní péče musí být poskytována na základě svobodného a informovaného souhlasu. Právo na zdraví zahrnuje i právo na zdraví v sexuální a reprodukční oblasti. Odmítnutí léčby z důvodu postižení je přímým porušením. Péče musí být poskytována primárně v komunitě. Ponižující přístup pracovníků ve zdravotnictví, který může i odradit od návštěv lékařů, je také proti čl. 25. Státy proto musí šířit osvětu o právech a důstojnosti lidí s postižením mezi pracovníky ve zdravotní péči.

Případy

Odmítnutá HIV pozitivní pacientka. Žalobkyně trpěla bolestmi zubu, dostavila se proto do nemocnice na ošetření. Ošetřena však nebyla. V případě se nepodařilo **objasnit skutkový stav tak, aby o něm nebyly pochybnosti, žaloba proto byla zamítnuta.** Žalobkyně tvrdila, že ji žalovaná odmítla ošetřit. Zdravotní sestra jí měla sdělit, že na HIV pozitivní pacienty ordinace není připravená, a doporučila jí jiné zařízení. Žalovaná se bránila, že byla připravena žalobkyni ošetřit na konci pracovní doby po ošetření ostatních, čehož žalobkyně nevyužila, jelikož z čekárny odešla. Mělo se jednat o nedorozumění. Krajský soud rozsudek potvrdil. Shledal, že jednání žalované nebylo profesionální, ale přímá diskriminace z důvod postižení se neprokázala.

Poskytování méně kvalitní léčby jako diskriminace. Žalobci se domáhali omluvy a náhrady nemajetkové újmy za jednání žalované nemocnice, v důsledku kterého jejich dcera zemřela. Diskriminace měla dle žalobců spočívat v tom, že lékaři po zhoršení zdravotního stavu dcery žalobců z důvodu jiného onemocnění, které mělo charakter postižení, nezahájili resuscitační péči a informovali rodiče o blížící se smrti. Na nátlak žalobců později péči zahájili, když již bylo pozdě. Dle názoru žalobců, kdyby jejich dcera neměla postižení, k její resuscitaci by lékaři přistoupili hned. Žalovaná se bránila tím, že zdravotní péče byla poskytnuta *lege artis*. Postup, který požadovali žalobci, by bylo možné z etického hlediska hodnotit jako trápení a jeho prodlužování. Okresní ani krajský soud se otázkou diskriminace věcně nezabývaly, žalobu zamítly kvůli nedostatku tzv. aktivní legitimace na straně žalobců. Dle názoru soudů se ochrany před diskriminací může domáhat jen osoba přímo dotčená (zesnulá dcera), nikoliv její rodiče. Nejvyšší soud vyhověl dovolání a tyto rozsudky zrušil. Ochrany se mohou domáhat i osoby blízké oběti diskriminace, opodstatněně považující újmu oběti za újmu vlastní.

K diskuzi: sexuální a reprodukční zdraví lidí s postižením, bioetika

ombudsman

veřejný ochránce práv

Užitečné materiály: Zpráva zvláštního zpravodaje OSN o právech osob s postižením (2020), dostupná [zde](#), Výzkum ochránce o přístupnosti stomatologické péče (2018) dostupný [zde](#).